

«Informasjonssenter for Sørlandske uthavner» i Brekkestø:

En skisse til profil, innhold og bruk.

Utkast 1

1. Bakgrunn

Ideen om etableringen av et informasjonssenter for de sørlandske uthavnene i Brekkestø springer ut av det engasjementet som Brekkestø Vel har vist i tilknytning til ønsket om rekonstruksjon av de tidligere driftsbygningene til Tollboden, samt den økte oppmerksomhetene det har vært de senere år omkring de sørlandske uthavnene som viktige og egenartede kulturmiljø som er kulturhistorisk betydningsfulle både i en regional, nasjonal og internasjonal sammenheng.

Hovedgrunnen til at arbeidsgruppen mener at Brekkestø vil være et velegnet sted for et slikt informasjonssenter er at Brekkestø, i motsetning til de fleste andre uthavnene har landfast broforbindelse, samtidig som Brekkestø har alle de kvalitetene, historiske spor og utfordringer som særpreger uthavnenes ulike utviklingsfaser. Dernest er det de konkrete muligheter for en slik lokalisering som en mulig gjenoppbygging av Tollbodens uthusanlegg gir, kombinert med lokalsamfunnets behov for et «felleseie» og et tilbud til besøkende for å ivareta Brekkestø's identitet som offentlig sted.

2. Generelt om rammer og premisser for bruk

En viktig beveggrunn for gjenoppføring av driftsbygningene til Tolletatens eiendom er ønsket om å synliggjøre mangfoldet av uthavnens historiske bygningsarv. De sjørelaterte driftsbygningene var tidligere et markant trekk i alle uthavnene, men har de fleste steder etter hvert blitt overflødiggjort og revet som en følge av utviklingen. I det konkrete tilfellet med Tollvesenets eiendom i Brekkestø, vil vi hevde at disse bygningene var svært viktige, både rent estetisk i havnemiljøet, og for å kunne forstå uthavnssamfunnets identitet og næringsgrunnlag.

Ved en eventuell gjenoppføring av bygningsmassen vil det derfor være helt sentralt at ny bruk underordnes og tilpasses de antikvariske hensyn som må legges til grunn for gjenreisningen.

Som en følge av dette, er forslaget om å etablere et uthavnssenter ikke et ønske om å utvikle en turist-attraksjon i Brekkestø som er rettet inn mot masseturisme. Det skal være et sted hvor besøkende kan informeres og inspireres til å ta landsdelens kulturhistorie på alvor, og bidra til økt forståelse for hvor viktig det er å ta vare på uthavnene som verdifulle kulturmiljø. I en slik sammenheng vil også uthavnenes sårbarhet i forhold til uforstandig kommersialisering være et selvsagt tema.

Et uthavnssenter må ha som målsetting å ivareta lokalbefolkningen og lokalsamfunnets livskvalitet gjennom å formidle kunnskap og skape forståelse for de utfordringene uthavnene står overfor i nåtid og framtid.

I denne sammenheng vil «flerbruk» av de fasiliteter som etableres måtte være en selvfølge. Et uthavnssenter må også kunne være sted hvor velforeningen kan avholde sine styremøter og årsmøter, hvor det kan inviteres til foredrag og andre ikke-kommersielle arrangementer i lokalsamfunnets regi.

Et uthavnssenter skal med andre ord kunne ha en utadrettet virksomhet, både mot lokalbefolkning og sommergjester, men det skal ikke være en kommersiell institusjon som er dømt til å måle sin suksess ut fra volum (omsetning og antall besøkende). Det er altså en ideell virksomhet, med et ikke-kommersielt samfunnsoppdrag vi ønsker å etablere.

3. Hva bør et uthavnssenter inneholde?

Et uthavnssenter bør formidle historie knyttet til alle de sørlandske uthavnene, ikke bare Brekkestø. Dette bør gjøres gjennom en permanent utstilling som gir en bred presentasjon av uthavnssamfunnenes særpreg, hvor både fellestrekk og egenart kommer fram.

Ikke minst vil det være viktig å synliggjøre mangfoldet av funksjoner og næringsvirksomhet i uthavnene i et historisk perspektiv, og hvordan disse samfunnene har endret seg (funksjonelt og demografisk) over tid. Kunstneres «oppdagelse» av uthavnene og den etterfølgende «pensjonat-turismen» og hyttebyggingsepoken er selvsagt viktige faser i den nære fortiden. Den historiske framstillingen bør følgelig føres helt fram til de utfordringene vi står overfor i vår egen tid, og stille spørsmål om utviklingsperspektivene framover.

I tillegg bør et uthavnssenter også inneholde arealer for ambulerende utstillinger om aktuelle tema.

Kanskje kan vi tenke oss en parallell til Meta Hansens Hus i Lillesand. En kulturell møteplass, men hvor kvaliteten på møtet og hensynet til omgivelsene er overordnet.

4. Flerbruk

Noe av det som har preget utviklingen i uthavner og øysamfunn de senere årene er de som kalles «funksjonstømming». Det vil si at mangfoldet av aktivitet i lokalsamfunnet er blitt vesentlig begrenset fordi offentlige funksjoner legges ned (postkontor, skole ...) Samtidig som næringsvirksomheten reduseres (butikk, pensjonat, verksteder...). Resultatet er at mulighetene for lokale møteplasser reduseres vesentlig, noe som er en trussel for lokaldemokratiet.

Brekkestø's befolkning har behov for en felles møteplass og et «felleseie» i form av et grendehus. Et uthavnssenter i de gjenoppbygde uthusene til Tollvesenet kan fylle en slik funksjon.

Samtidig vil og bør en slik gjenoppbygging kunne bidra til å løse problemer Tollvesenet måtte ha i forhold til deres bruk av hovedhuset.

5. Omdømme: Tollboden i Brekkestø som mediesak

Ideen om et uthavnssenter i Brekkestø er en «god» sak mediemessig.

I løpet av de senere årene har de ulike statlige etatenes ansvar for ivaretagelse av egne kulturhistoriske eiendommer blitt tydeliggjort, samtidig som forsømmelser er blitt synliggjort. Få, om noen, vil i denne sammenheng kalle Tolletatens ivaretagelse av sitt eget fredede anlegg i Brekkestø for forbilledlig. Om rivningen av uthusbygningene viser seg å være et brudd på Kulturminnelovens fredningsbestemmelser så snakker vi egentlig om en statlig skandalesak. Er Tolletaten tjent med det?

Nå har en derimot muligheten, gjennom et lokalt initiativ, til å gjenopprette tidligere feil, og bidra til en funksjonelt og estetisk berikelse av uthavnen Brekkestø. Er det ikke på tide at etaten som i sin tid hadde som oppgave å kontrollere lokalbefolkningens aktiviteter i uthavnene, nå heller bruker krefter på å alliere seg med lokalbefolkningen i deres ønske om å ivareta kvaliteter og videreføre kunnskap om disse kystsamfunnenes egenart?

Lillesand, 19. mai 2015

For arbeidsgruppen

Olaf T. Tønnessen

Jo van der Eynden

Leder